

JENS STOLTENBERG

Yhteistyössä
Per Anders Madsenin kanssa

VAHTI- VUORONI

NATON JOHDOSSA SODAN KESKELLÄ

Norjasta suomentanut Jaana Palanterä

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Norjankielinen alkuteos

PÅ MIN VAKT – Å lede Nato i krigstid

Copyright © Gyldendal Norsk Forlag AS 2025. [All rights reserved.]

Suomenkielisen laitoksen © Kustannusosakeyhtiö Otava 2025

Suomentanut Jaana Palanterä

Etukannen valokuva: Morten Krogvold

Takakannen ja liepeen valokuva: NATO

Ulkoasu: Terese Moe Leiner

NORLA – Norwegian Literature Abroad on tukenut
tämän teoksen kääntämistä suomeksi.

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.

ISBN 978-951-1-48445-5

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2025

INGRIDILLE

Vahtivuoroni käsittelee kymmenvuotista taivaltani Naton pääsihteerinä vuodesta 2014 vuoteen 2024.

Kirjassa kuvatut tapahtumat ja keskustelut perustuvat yleisesti tiedossa oleviin asioihin ja omiin muistiinpanoihini.

Kirjan synnystä kerrotaan enemmän sille omistetussa luvussa kirjan lopussa.

Sisällys

Esipuhe	11
---------------	----

OSA 1 Valmistelua

Syyskuu 2013 – lokakuu 2014

1 Odottamaton pyyntö	17
2 Muutosten tuulet	31

OSA 2 Alku

Lokakuu 2014 – kesäkuu 2016

3 Paikan päällä Brysselissä	45
4 Haasteena Venäjä	51
5 Ukrainan halu lähentyä länttä	67
6 Ristitulus	76
7 Yhteistyö EU:n kanssa	85
8 Tärkeä tukipilari	90
9 ”Ready to fight tonight”	99

OSA 3 Taakkoja

Heinäkuu 2016 – heinäkuu 2018

10 Omanlaisensa presidentti	113
11 Donald Trump Valkoisessa talossa	126
12 Pallo rangaistuspiikulle	135
13 Kiistakapulana Afganistan	144
14 Euroopan harhaluulot	155
15 Kriisitunnelmia Brysselissä	164
16 Tuhon partaalla	176
17 ”I am not happy – Minä en ole tyytyväinen”	184

OSA 4 Ystävyys

Heinäkuu 2018 – huhtikuu 2019

18 Auringonlasku näkyy kaikista suunnista	201
19 Ydinaseiden paluu	208
20 Sodan läsnäolo	225
21 Pelastusoperaatio Fox Newsillä	233
22 Ystäviä tarvitaan aina	242

OSA 5 Demokratia

Maaliskuu 2019 – elokuu 2021

23 Utøya	251
24 Kansan palvelija	257
25 Erdoğanin kotikentällä	263
26 Jyrkkiä presidenttejä	277
27 Puheluita Trumpin kanssa	290
28 Valta vaihtuu Washington D. C:ssä	300
29 Kun työ menee kaiken muun edelle	308

30 Asialistalla – Kiina	312
31 Exit Afghanistan – Poistuminen Afganistanista	324
32 Kabulin romahdus.....	335

OSA 6

Sota

Elokuu 2021 – huhtikuu 2023

33 Kapasiteetti ja intentio.....	355
34 Uhkavaatimus.....	364
35 Vladimir Putinin sota	377
36 Ydinfyysistä sapelien kalistelua.....	386
37 Sukkuladiplomatiaa	393
38 Läpimurto Madridissa.....	405
39 Kiovan-matka	413

OSA 7

Kumppanuus

Tammikuu 2023 – maaliskuu 2024

40 Vielä yksi vuosi	427
41 Ukrainan tulevaisuus on Natossa	433
42 Suomi ja Ruotsi ylittävät maalilinjan.....	440

OSA 8

Hyvästit

Maaliskuu 2024 – lokakuu 2024

43 Loppupeli	453
44 Hyvästit Natolle	471
Tästä kirjasta.....	480
Kiitokset	485
Henkilöhakemisto.....	487

Esipuhe

Oli keskiviikko 23. helmikuuta 2022, kello oli vähän vaille kuusi illalla.

Kevyt sade lankesi lyijynharmaalta taivaalta yli Brysselin. Istuin autossa matkalla kotiin Naton päämajasta ja valmistauduin hieman myöhemmin illalla pidettävään työillalliseen.

Puhelin soi. Naton tiedustelu- ja turvallisuusosaston päällikkö David Cattler pyysi saada puhua luottamuksellisesti. En voinut puhua hänen kanssaan autossa, vaan meidän oli odotettava, kunnes pääsin kotiin, jotta voisimme käyttää siellä olevaa turvallista puhelin-yhteyttä.

Viime päivinä olin nähnyt Cattleria enemmän kuin monia muita työntekijöitäni. Hän oli sivistynyt ja selkeäsanainen analyytikko, joka oli taitava välittämään monimutkaisia tietoja ymmärrettävällä kielellä. Siitä oli ollut minulle paljon hyötyä viime kuukausina.

Yleensä sain tiedusteluselonteon säännöllisesti viikoittain, mutta niin ei enää ollut. Nyt sain päivitettyä tietoa useita kertoja päivässä. Tapahtumat Venäjällä kehittyivät tunti tunnilta.

Viimeisin tietooni tullut asia oli, että vain muutaman kilometrin päähän Ukrainan koillisrajasta oli yhdessä yössä rakennettu uusi silta. Yli sata pataljoonan taktista ryhmää, noin 150 000 venäläistä sotilasta, seisoi lähellä Ukrainan pohjois-, itä- ja etelärajoja. Hävittäjiä, helikoptereita, erikoisjoukkoja, maihinnousualuksia, laskuvarjojoukkoja, tykistöä, ilmatorjuntaa, kenttäsairaaloita – kaikkea, mitä tarvittiin massiivisen sotilaallisen hyökkäysoperaation suorit-

tamiseen. Suuri sotaharjoitus Valko-Venäjällä pidensi rintamaa ja lyhensi varoitusaikaa. Minulle näytettiin karttoja ja kuvia, jotka tukivat kaikkea, mitä Cattler kertoi.

Panen puhelimeni usein äänettömälle ja työnnän sen reppuuni, kun olen hiihtoretkillä koti-Norjassa tai pyöräretkillä Belgian maanteillä. Tiedän, että jos jonkun täytyy saada minut kiinni, turvamieheni saavat minulle osoitetut viestit ja kertovat niistä minulle riippumatta vuorokauden ajasta tai olinpaikastani. Nyt soittoäännet olivat koko ajan päällä, myös silloin kun menin iltaisin nukkumaan. Myös ovi makuuhuoneesta käytävälle ja ovi kotitoimistooni olivat avoinna, jotta kuulisin, jos suorat linjat Naton päämajasta tai Valkoisesta talosta hälyttäisivät. Jos heräsin keskellä yötä, kuten näinä viikkoina usein kävi, kirjauduin salattuun Naton sähköpostiini ja tarkistin uudet viestit. Jos viestejä ei ollut, surffailin muutamien nettilehtien sivustoilla ja luin uusimmat uutiset, ennen kuin yritin mennä uudelleen nukkumaan – entistä huolestuneempana.

Nyt istuin autossa ja mietin Cattlerin edellisenä päivänä kertomia asioita. Monet Venäjän sotilaista eivät enää olleet omissa varuskunnissaan. He asuivat, nukkuivat ja söivät panssarivaunuissa ja muissa sotilasajoneuvoissa, jotka oli ajettu maastoon yhä vain lähemmäs Ukrainan rajoja.

Sotilaat voivat olla ajoneuvoissa vain muutaman vuorokauden ennen kuin heidän on palattava leireihin nukkumaan ja lepäämään. Tai heidän on käynnistettävä hyökkäys.

Aiemmin tänä keskiviikkona olin saanut tietää, että venäläisiin lentokoneisiin lastattiin pommeja ja ohjuksia. Laivaston alukset olivat asemassa Odessan edustalla.

Sitten sain kuulla, että venäläisiin kenttäsairaaloihin oli tuotu suuria määriä verta. On hyvin epätavallista varustautua verellä harjoituksen aikana, sillä veri on tuoretuote.

Vladimir Putin oli pitkään suunnitellut Ukrainaan tunkeutumista, siitä ei ollut epäilystäkään. Useiden kuukausien ajan olimme saaneet tarkkaa tiedustelutietoa, jonka ansiosta pystyimme varoitta-

maan hyökkäyksestä. Putinin tavoite oli valloittaa naapurivaltionsa. Jos Venäjän sotakoneisto pääsisi valloilleen, kokisimme Euroopassa sotilaallisen konfliktin, jonka kaltaista ei ollut nähty sitten toisen maailmansodan. Se tuhoaisi turvallisuusjärjestyksen, joka meillä on ollut monta kymmentä vuotta. Aina on kuitenkin mahdollista muuttaa järjestystä tai ainakin olla noudattamatta sitä. Olin hieman pettynyt amerikkalaisiin, jotka julkaisivat päivämäärän, jolloin hyökkäys alkaisi. Mikään sota ei ala ennen kuin hyökkäys on tosiasiallisesti käynnissä ja lopullinen käsky on annettu. Joten siihen saakka, kunnes sotilaat marssisivat ja panssarivaunut vyöryisivät rajojen yli, olisi olemassa ainakin teoreettinen mahdollisuus, että presidentti Putin muuttaisi suunnitelmiaan eikä antaisikaan hyökkäyskäskyä.

Kello oli 18.10, kun auto kääntyi Avenue Louisella sijaitsevan asuntoni eteen. Vartija avasi autonoven. Tervehdin vartijoita, jotka ottivat minut vastaan jalkakäytävällä, kävelin ripeästi sisään ja portaita ylös toiseen kerrokseen. Käännyin oikealle käytävään, jonka seiniä koristavat perheenjäsenistä otetut kuvat. Kuvissa esiintyvät meidän lapsemme, Ingrid ja minä, vanhempani Karin ja Thorvald nuorina, isosiskoni Camilla lapsena ja hymyilevä pikkusiskoni Nini kiskaistuna konserttilavalle, jolla hän tanssii Bruce Springsteenin kanssa. Jatkoin matkaa kotitoimistooni, jossa on leveä työpöytä ja jonka toista seinää kirjat peittävät lattiasta kattoon. Heitin tuolille laukun, joka oli tavalliseen tapaan täpötäynnä papereita.

Tartuin puhelimeen. Muutaman sekunnin odottelun jälkeen David Cattler vastasi. Hän sanoi: ”Pääsihteeri, haluan kertoa, että päätös on tehty. Hyökkäyskäsky on annettu.”

OSA 1

Valmistelua

Syyskuu 2013 – lokakuu 2014

1

Odottamaton pyyntö

Huoneessa oli hämärää. Minua vastapäätä toisella puolella pöytää istuvalla miehellä oli hieman harmaata hiuksissaan. Barack Obama oli juuri täyttänyt 52 vuotta. Hän oli huumorintajuinen ja hymyileväinen, ja hän sai otettua ympärillään olevat ihmiset mukaan keskusteluun kuten aina. Tänä iltana vakava tunnelma oli koko ajan läsnä. Obaman toista presidenttikautta oli ehtinyt kulua reilut puoli vuotta, ja nyt hän oli keskellä kansainvälistä kriisiä.

Oli keskiviikko 4. syyskuuta 2013, ja olin Tukholmassa. Pääministeri Fredrik Reinfeldt oli kutsunut pohjoismaiset kollegansa illalliselle presidentti Obaman kanssa, joka oli saman tien lähdössä jatkamaan matkaa Pietariin tavatakseen Vladimir Putinin. Olimme kokoontuneet Tukholman sydämeen Ruotsin pääministerin virka-asunnolle, Sagerska husetiin, jonka lähinaapureita ovat muun muassa ulkoministeriö ja valtiopäivätalo. Tässä arvokkaassa ja kauniissa huoneistossa Reinfeldt tarjosi illalliseksi ruotsalaisia erikoisuuksia, kuten nieriää ja metsäkaurista. Istuimme tiiviisti pyöreässä pöydässä.

Obaman ympärillä oli yleensä paljon ihmisiä, mutta tänä iltana meitä oli vähän, ja me pohjoismaalaiset tunsimme toisemme hyvin jo entuudestaan. Paikalla olivat Helle Thorning-Schmidt Tanskasta, Sauli Niinistö Suomesta, Sigmundur Gunnlaugsson Islannista sekä isäntä Fredrik Reinfeldt ja minä itse.

Ennen illallista Obama kertoi nähneensä norjalaisen vaalikampanjatempauksen, jossa olin pukeutunut taksinkuljettajaksi ja

ajelin Oslon kaduilla kuullakseni takapenkin asiakkailta, mitä mieltä he oikeasti olivat asioista. Video oli kiertänyt kaikkialla maailmassa. Obama kertoi nauraneensa hersyvästi etenkin kohdassa, jossa painoin jarrua luullen sen olevan kytkin. Minähän en ollut ajanut autoa moneen vuoteen, enkä ollut lainkaan tottunut automaattivaihteisiin. Ystävällinen ja epämuodollinen keskustelun sävy pysyi yllä sen vajaan puolituntisen ajan ennen kuin istuuduimme illallispöytään.

Sitten kevyt jutustelu oli ohi.

Syyrian sisällissota raivosi kolmatta vuotta. Kaksi viikkoa aiemmin presidentti Bašar al-Assad oli hyökännyt kemiallisilla aseilla kahteen Damaskoksen esikaupunkiin. Kuvia näytettiin televisiossa ympäri maailman: ihmisiä kuolinkouristuksissaan, lapsia haukkomassa epätoivoisina happea. Surmansa sai 1 400 ihmistä, heistä 400 oli lapsia. Obama oli varoittanut al-Assadia. Kemiallisilla aseilla tehdyillä hyökkäyksillä olisi ”valtavat seuraukset”. Nyt hän oli sitä mieltä, että Syyrian hallinto oli ylittänyt rajan.

Illallisen aikana Obama argumentoi kiivaasti mutta harkitsevasti sotilaallisen vastaiskun tarpeellisuudesta. Se ei ollut mikään helppo päätös. Hän oli vastustanut Irakin sota, joka perustui sittemmin valheellisiksi todettuihin tiedustelutietoihin. Tilanne oli nyt kuitenkin Obaman mielestä erilainen. Valtava määrä todistusaineistoa paljasti, että al-Assadin hallinto oli tekojen takana.

”En vain minä, vaan maailmanyhteisö on vetänyt rajat”, hän totesi. Selvä enemmistö maailman maista oli allekirjoittanut kemiallisten aseiden kieltosopimuksen. Jos asialle ei tehtäisi mitään, maailma lähettäisi viestin kaikille diktaattoreille: kansainvälisten sopimusten rikkominen ei aiheuta minkäänlaisia seurauksia.

”Jos sallimme tämän, sallimme myös sen, että maailmasta tulee vaarallisempi paikka. Ovet avataan samanlaiseen kauhukabinettiin, jonka maailma sai kokea ensimmäisen maailmansodan aikana”, hän varoitti.

Tämä ilta Tukholmassa tarjosi Obamalle mahdollisuuden kuulla

vasta-argumentteja illallispöydässä. Mikään päätös ei ole vakavampi kuin käsky aloittaa sotilaallinen hyökkäys toista valtiota vastaan.

Helle Thorning-Schmidt tuki Obamaa ja kannatti al-Assadin sotilastukikohtien pommittamista. Minä varoitin ryhtymästä siihen.

Korostin, että Norja tuomitsee kemiallisten aseiden käytön aivan yhtä voimakkaasti kuin Yhdysvallat. Mutta pommitukset eivät olisi ratkaisu. Al-Assadilla olisi edelleen kemiallisia aseita, ja hänestä tulisi entistäkin vaarallisempi ja heikommin ennakoitavissa oleva vihollinen. Lisäksi oli pantava merkille, ettei meillä ollut asiasta Yhdistyneiden Kansakuntien eli YK:n päätöslauselmaa. Tämä erotti Libyan ja Syyrian tilanteet toisistaan. Sillä ennen vuoden 2011 Libyan pommituksia YK:n turvallisuusneuvosto oli laatinut päätöslauselman, joka mahdollisti sotatoimet, joilla estettiin Muammar Gaddafia teurastamasta omaa kansaansa. Hyökkäyksestä Gaddafin Libyaan voidaan olla monta mieltä, mutta ainakin se oli laillinen kansainvälisen oikeuden puitteissa. Voisi jopa sanoa, että turvallisuusneuvoston päätöslauselmien arvostus olisi heikentynyt, jos Libya-päätöslauselmaa ei olisi pantu täytäntöön.

Obama sanoi, ettemme voisi odottaa YK:n päätöstä Syyriasiassa, koska Venäjä käyttäisi aivan varmasti veto-oikeuttaan turvallisuusneuvostossa. Minä totesin kuitenkin samoin kuin ennen Irakin sotaa vuonna 2003: ”Meidän on kunnioitettava kansainvälistä oikeutta. Sota on kiellettyä, ellei sitä käydä itsepuolustustarkoituksessa tai YK:n turvallisuusneuvoston mandaatin turvin. Sotatoimet ilman YK:n mukanaoloa luovat vaarallisen ennakkotapauksen ja heikentävät säännönmukaista maailmanjärjestystä.”

Kaikki kuuntelivat kohteliaasti, eikä kukaan yllätynyt sanoistani. Norja tunnettiin maana, joka suhtautui varautuneesti sotatoimien tukemiseen, etenkin jos niitä ei edeltänyt YK:n päätöslauselma. Tämä perinne eli vielä vahvempana Ruotsissa, ja odotetusti myös Reinholdt vastusti pommituksia.

Hetken kuluttua Obama otti jälleen puheenvuoron. Hän punnitsi argumentteja puolesta ja vastaan, ja hänen pohdintansa teki

minuun vaikutuksen. Kansainvälisen oikeuden kieltoihin tukeutuminen ei välttämättä olisi oikea ratkaisu. Tulen ajatelleeksi puhetta, jonka Obama piti Oslon Raatihuoneella vastaanottaessaan Nobelin rauhanpalkintoa. Puheessa ylistettiin rauhaa. Samalla hän antoi erinomaiset perustelut sille, että myös sotavoimien käyttö saattaa olla tarpeen rauhan turvaamisessa. Hyviä perusteita oli esitetty sen puolesta, että al-Assadin kaasuhyökkäyksiin olisi vastattava sotatoimilla. Minä en ollut täysin varma siitä, olinko ottanut oikean kannan asiaan, mutta koin myös, etteivät pommituksia vastustavat mietteet olleet täysin vieraita Obamallekaan.

Oli *yksi* asia keskustella ja *toinen* tehdä päätöksiä. Obaman päätelemät olivat selkeitä, sillä perusteet sotatoimien puolesta painoivat vaa'assa enemmän. Al-Assadin joukkoja oli pommitettava.

Ajattelutavat ja perusasenne voivat olla samankaltaisia, silti yksittäisissä vaikeissa asioissa voidaan päätyä vastakkaisiin mielipiteisiin.

Jälkikäteen ajateltuna Obama ja hänen neuvonantajansa luultavasti pitivät minua turvallisuuspoliittisena kyyhkynä. Tavanomaisia äänenpainoja hyvää tarkoittavalta, sinisilmäiseltä Norjalta. En ymmärtänyt yhtään, että puheeni tuona syyskuisena iltana Tukholmassa, oli samalla työhakemus Naton pääsihteeriksi. Kyseinen virka ei myöskään kuulunut edes villeimpiin haaveisiini. Obaman alaiset ovat myöhemmin kertoneet minulle, että luultavasti juuri tuon illallisen aikana Ruotsin pääministerin virka-asunnossa minut valittiin tehtävään. Obama oli varmastikin aistinut, että olen *poliitikko*. Henkilö, joka haluaa aina punnita asioiden hyviä ja huonoja puolia, joka tietää, että on otettava kokonaisvastuu demokraattisesti tehdyistä päätöksistä, ja joka syvällä sisimmässään on pragmaatikko. Naton pääsihteereinä on ollut sekä asiantuntijoita, diplomaatteja että poliitikkoja. Poliitikon etuna on se, että hän on tottunut tekemään aloitteita ja viemään läpi päätöksiä, myös silloin kun ne herättävät vastustusta. Tulevina vuosina sain huomata, etteivät kaikki jäsenvaltiot halua tähän virkaan ammattipoliitikkoa, jolla on selkeät suunnitelmat siitä, miten Naton organisaatiota tulisi kehittää. Olen kuitenkin

melko varma, että Obama halusi Naton johtajaksi mieluummin juuri sellaisen henkilön.

Olen lähtöisin poliittisesti osallistuvasta perheestä. Sekä äitini että isäni olivat aktiivisia sosiaalidemokraatteja ja Arbeiderpartietin eli Norjan työväenpuolueen jäseniä. Illallispöydässä käytyjä keskusteluja hallitsivat suuret ja pienet yhteiskunnalliset asiat. Vanhempani jakoivat ajatuksiaan ja mielipiteitään meidän lasten kanssa jo varhain.

Kun isosiskoni Camilla, pikkusiskoni Nini ja minä olimme teinikäisiä, keskustelimme paljon vanhempiemme kanssa. Puheenaiheita olivat muun muassa Vietnamin sota, aborttioikeus, tasa-arvo, perhepolitiikka, asevarustelu ja ympäristöongelmat. Kotimme oli kuin jokin seminaari, ja monet ystävistämme pitivät sitä kiinnostavana. Camilla ja minä kutsuimme vanhempiamme Kariniksi ja Thorvaldiksi, kun taas Nini kutsui heitä äidiksi ja isäksi. Syytä siihen en täysin tiedä, mutta saattaa olla, että kun asuimme lapsuudessamme Belgradissa, meistä tuli monikielisiä, ja meidän oli helpointa käyttää vanhempiemme etunimiä, koska ne olivat samat kaikilla kielillä.

Karinin ja Thorvaldin kodin ovet olivat avoinna niin perheenjäsenille kuin ystävillekin, sekä heidän että meidän. Joku saattoi jäädä pidemmäksikin aikaa, joten kotitalouden todellinen koko vaihteli. Thorvald kertoi innoissaan, että viikonloppuaamuina hän kiersi laskemassa vilttien ja peittojen alta näkyviä isovarpaita. Sitten hän jakoi saamansa summan kahdella, jotta keittäisi meille oikean määrän kananmunia. Sitten Karin ja hän tarjoilivat aamiaista, josta he saivat valtavasti kiitosta, ja Thorvaldin mielestä se oli täysin ansaittua. Lapsuudenkotini ei ehkä kaiken aikaa ollut täydellinen. Jääkaappi ei aina ollut kovin täynnä, ja illallissuunnitelmat saattoivat olla epämääräiset. Mutta talo oli eläväinen, siellä tapahtui aina jotakin.

Kumpikin vanhemmistani toimi poliittisella uralla. Thorvald oli puolustusministerinä, ulkoministerinä ja YK:n sovittelijana sodassa, jossa Jugoslavia hajosi 1990-luvulla. Karin oli kauppa- ja elinkeino-

ministeriöiden valtiosihteerinä sekä silloisen kuluttajaministeriön kansliapäällikkönä. 1970-luvun alussa Karin oli avainasemassa Norjan modernin perhe- ja tasa-arvopolitiikan kehittämisessä. Ihmisinä he olivat hyvin erilaiset. Thorvald oli ulospäin suuntautunut ja sosiaalinen, hän rakasti puhumista ihmisten kanssa, olivat he sitten tuttuja tai tuntemattomia. Karin vaali enemmän yksityisyyttään eikä ollut erityisen iloinen julkisesta huomiosta. Heidän vahva yhteinen kiinnostuksensa yhteiskunnallisiin asioihin ja politiikkaan kuitenkin yhdisti heitä.

Thorvald oli kertonut meille lapsille murtautumisestaan ulos porvarillisesta perheestä, jossa vanhemmat äänestivät konservatiivista keskustaoikeistolaista Høyre-puoluetta. Hän oli kertonut meille siitä, mikä johti hänet sosiaalidemokratian pariin ja mukaan Arbeiderpartietiin. Ratkaiseva tekijä olivat 1950-luvun jälleenrakennusvuodet, jolloin yhteisöä piti kehittää sotavuosien jälkeen. Hänen ystävänsä veivät hänet erääseen Arbeiderpartietin puolueosaston kokoukseen, jossa hän sai osakseen aivan uudenlaista toverillisuutta.

Myös parin vuoden oleskelu Yhdysvalloissa 1960-luvulla jätti suuren jäljen Thorvaldiin. Luokkaerot olivat suuret, valtio heikko ja rahan valta vahva. Thorvald näki, että niin Norjassa kuin kansainvälisestikin erilaiset voimat kiskoivat yhteiskuntaa epätasa-arvon ja epäoikeudenmukaisuuden suuntaan; vahvimman oikeus-periaate oli valtaamassa alaa, ja hänen mielestään työväenliike oli sen tärkein vastavoima. Arbeiderpartietiin liittyi paljon hyviä opiskelukavereita, mutta tärkeintä oli Karinin vaikutus. Karin oli radikaalimpi kuin Thorvald. Kun Thorvald viimein liittyi puolueeseen vuonna 1963, oleilu puolueen liepeillä oli kestänyt jo niin kauan, että kaikki hänen ympärillään luulivat hänen olleen puolueen jäsen jo vuosikausia.

Kun olin lapsi, sekä Karin että Thorvald tekivät paljon kokous- ja konferenssimatkoja. He toivat sieltä mukanaan uusia vaikutelmia ja ajatuksia. Meille lapsille oli myös luonnollista esittää omia mielipiteitä kaikesta aina ydinaseista eurooppalaiseen yhteistyöhön.

Matkustin 13-vuotiaana Thorvaldin mukana ympäri maata, kun hän kampanjoi Norjan EU-jäsenyyden puolesta, tai EY-jäsenyyden unionin silloisen nimen mukaisesti. Uskon, että otin Norjan vuoden 1972 kansanäänestyksen EI-tuloksen yhtä raskaasti kuin Karin ja Thorvaldkin. Vuotta myöhemmin ilmoittauduin Norjan työväenpuolueen nuorisjärjestöön Arbeidernes ungdomsfylkingiin eli AUF:iin. Paikallisosastossani, Centrum AUF:ssä, oli 60 jäsentä, mutta kukaan ei halunnut puheenjohtajaksi, joten sain jäsenkorttini kylkiäisenä puheenjohtajapestin. Vasta monen kuukauden jälkeen tajusin, että AUF oli kaikkien aikojen syvimmissä kriisissään. EY-äänestyksen jälkimmäisissä Arbeiderpartiet ja AUF olivat menettäneet otteensa nuorista. Aktiivisuus oli vähäistä, kokouksissa ei käynyt oikein ketään.

Alku oli vaikea, mutta rakkaussuhteeni Arbeiderpartiettiin ja sosiaalidemokraattisiin arvoihin oli ainakin nupullaan. Suhde on säilynyt koko elämäni.

Yhdeksäs syyskuuta 2013 pidettyjen vaalien jälkeen en enää jatkanut pääministerinä, vaan valtaan astui Høyre-puolueen puheenjohtaja Erna Solberg.

Kolme kertaa aiemmin olin poistunut hallituksen tiloista jatkaakseni rivikansanedustajan tehtävässä, mutta aina olin kuitenkin palannut hallitukseen. Nyt minulla oli sellainen tunne, ettei sitä tapahtuisi enää neljättä kertaa. Olin ollut pääministerinä kymmenen vuotta, norjalaisen politiikan huipulla yli kaksikymmentä vuotta, Arbeiderpartietin puoluehallituksen jäsen yli kolmekymmentä vuotta, ja olin melko varma, että tämä ura olisi pian tiensä päässä.

Keskustelin jatkostani Ingridin ja muutaman muun uskotun kanssa. Melko nopeasti tulimme siihen tulokseen, etten enää neljän vuoden kuluttua asettuisi ehdolle. Halusin kuitenkin siirtyä syrjään puolueen puheenjohtajan paikalta siististi ja ilman draamaa. Se tapahtuisi vuoden 2015 puoluekokouksessa. Mitä sen jälkeen teki, oli epävarmaa.

Mutta selvästikin olin nyt yksi väistyneistä hallituspomoista, joista länsimaiden johtajat puhuivat mahdollisina ehdokkaina kansainvälisiin tehtäviin. Sain vihiä siitä, että voisin olla ehdolla YK:n uudeksi pääsihteeriksi. Ban Ki-moonin seuraaja valittaisiin vuonna 2016, ja ilmeisesti minulla oli monen valtion tuki takanani. Myös Venäjä hyväksyisi minut. Epävarmaa oli, mitä mieltä Kiina olisi, sillä hallitukseni oli kieltäytynyt tekemästä valitusta Norjan Nobel-komitealle rauhanpalkinnon myöntämisestä kiinalaiselle ihmisoikeusaktivistille Liu Xiaobolle vuonna 2010.

Liittokansleri Angela Merkelin kanssa käymäni miellyttävän puhelinkeskustelun aikana hän mainitsi sivulauseessa, että Naton pääsihteerin paikka vapautuisi, kun tanskalainen Anders Fogh Rasmussen lopettaisi syksyllä 2014. En vastannut kyllä enkä ei, ja Merkel sanoikin, että olisi epätavallista valita kahta skandinaavia peräkkäin. Minun puolestani ei puhunut sekään, ettei Norja kuulunut EU:hun. Ajattelinkin, ettei tuo paikka olisi minulle ajankohtainen.

Obama toivotti minulle onnea jatkoon tervehdyksessään, jonka alalaitaan hän oli lisännyt käsin: ”On ollut suuri ilo tehdä töitä kanssasi [...]. Toivon, että saamme tilaisuuden tehdä yhteistyötä myös tulevaisuudessa.” Kaunis ele, mutta sillä hetkellä en kiinnittänyt tekstiin sen enempää huomiota. En tiennyt, että Obaman läheisimmät neuvonantajat olivat keskustelleet Saksan liittokanslerin kanssa Natosta ja minusta. Kaksikko oli alkanut laatia suunnitelmia.

Vuonna 2014 heti uudenvuoden jälkeen puolustusministeri Ine Eriksen Søreide sai kyselyn Washington D. C:stä. Amerikkalaiset halusivat esittää minua Yhdysvaltojen kandidaatiksi Naton johtotehtävään. Saksalaiset ja puolalaiset suhtautuivat hekin myönteisesti asiaan. Olinko käytettävissä? Tämä oli jotain muuta kuin pelkkä kohtelias tiedustelu, ja minun piti harkita asiaa.

Ensin puhuin ehdotuksesta vain kaikkein lähimpien ihmisten, lähinnä Ingridin kanssa. Hän oli yllättynyt ja alkuun skeptinen. Ingridin mielestä olimme eläneet jo riittävän pitkään julkisuu-

den valokeilassa, ja odotimme molemmat innolla rauhallisempaa elämää. Seuraavaksi puhuin isäni Thorvaldin, isosiskoni Camillan, tämän miehen Atlen ja omien lasteni kanssa. Useat keskusteluista käytiin Thorvaldin kotikeittiössä Mogens Thorsens gatella, jossa Camilla, Nini ja minä olimme nuorena istuneet puhumassa politiikkaa ystäviemme kanssa pitkälle yöhön.

Täällä olin lapsena kuullut Karin ja Thorvaldin kertovan, milaista oli varttua sodan aikana. Kaikkein jännittävintä oli kuunnella isoisäni Emil Stoltenbergin kertomuksia. Hän oli erinomainen tarinankertaja. Meille muodostuikin omanlaisensa toverillinen läheisyys, kun hän kertoi kokemuksiaan sodan saapumisesta Norjaan. Hän kuvaili huhtikuusia päiviä vuonna 1940, jolloin hän 40-vuotiaana kapteenina johti 19–20-vuotiaiden asevelvollisten komppaniaa, jonka tehtävänä oli pysäyttää saksalaisten eteneminen Valdresin läpi Høljarastin sillan kautta. Siellä käytiin kovia taisteluja, mutta lopulta komppania joutui perääntymään. Isoisä sai minut kokemaan mielessäni kaaoksen, kylmyyden, pelon ja sekaannuksen ilmapiiriin, jossa mikään ei suju suunnitellusti. Sellaista sota on.

Thorvald suhtautui laimeasti Nato-työhön. Hän tunsikin Naton hyvin niiden kymmenen vuoden ajalta, jolloin hän oli puolustus- ja ulkoministeriön valtiosihteeri ja ministeri. Todennäköisesti hän oli ollut useammassa Naton ministerikokouksissa kuin kukaan muu norjalainen. Hänen mielestään Brysselissä olisi liian rauhallista minulle. ”Mitä Natossa nykyään oikeastaan tapahtuu?” hän kysyi. Afganistanissa oli toki meneillään iso operaatio, mutta liitto oli jo poistumassa sieltä. Muuten toimintaa oli vähän. Lisäksi Thorvald tunsikin poikansa eikä uskonut minun viihtyvän kenraalien ja diplomaattien keskellä Brysselissä.

”Sinua ei ole tarkoitettu tuollaisiin töihin”, Thorvald sanoi. Hän oli nähnyt Naton huonot puolet: ikuisuuksia kestävät kokoukset, pitkät neuvottelut, köydenvedon sanoista ja muotoiluista. Ingrid tuki isääni, sillä vaimoni tuntee minut paremmin kuin kukaan muu ja on tietoinen levottoman kärsimättömästä puolestani.

Thorvaldin mielestä minun olisi ollut syytä pitää ovea raollaan ja tehdä comeback pääministeriksi vuonna 2017. Hänen nähdäkseen Norjaan jäämisessä oli toinenkin suuri etu: mahdollisuudet päästä YK:n pääsihteeriksi säilyisivät. Siitä ajatuksesta hän piti todella paljon. Thorvald kuului sukupolveen, joka luotti vankkumatta YK:hon. Hän oli 13-vuotias sodan päättyessä vuonna 1945, riittävän vanha, jotta Saksan toimeenpanema miehitys ja sotatoimet olivat tehneet häneen pysyvän vaikutuksen. YK oli järjestö, jossa kaikki maailman maat toimivat yhdessä ja tekivät luottamuksellista yhteistyötä, mikä tekisi uudesta suursodasta mahdottoman. Thorvaldin silmissä YK:n pääsihteerillä oli maailman tärkein luottamustehtävä.

Itse epäröin. Tietenkin olin imarreltu ja ylpeä, mutta totta puhuen en ollut koskaan sen ihmeemmin haaveillut kansainvälisestä urasta. Ingrid oli diplomaatti, ja Thorvald oli työskennellyt ulkopolitiikan parissa koko elämänsä, joten tämä oli heidän pelikenttäänsä, ei minun. Olin myös epävarma siitä, miten paljon valtaa ja toimintavapautta erilaisten kansainvälisten järjestöjen johtajilla oikeasti oli.

Sen lisäksi olen ekonomi. Pidän mitattavissa olevista asioista, kaikesta, mitä voidaan kuvata numeroilla, taulukoilla ja kaavioilla. Konkreettiset asiat, selkeät vastaukset. Minusta on mukavaa olla mukana rakentamassa niin öljynporauslauttoja kuin jäteveden puhdistamoitakin. Signaalit, reflektiot ja prosessit ovat asioita, joiden parissa ulkoministeriö usein puuhailee – jo pelkkä ajatus niistä hermostuttaa minua. Niissä ei ole mitään väärää, ne eivät vain ole *minun* juttujani.

Ja tietenkin: nautin Norjassa asumisesta. Mietin paljon sitä, miltä tuntuisi asua poissa muun perheen luota. Lapset olivat toki jo aikuisia ja elivät omaa elämäänsä, mutta halusin silti mieluusti olla mahdollisimman lähellä heitä. Jos muuttaisimme ulkomaille, kaipaisin yhteisiä päivällisiämme ja yhdessäoloa, kun he yhtäkkiä piipahtivat lainamaan jotain tai juttelemaan hetkeksi mukanaan ystävänsä,

jotka Ingrid ja minäkin tunsimme hyvin. Thorvaldista oli vähitellen tullut vanha mies, kohta 83-vuotias. Hän oli vielä melko ketterä ja omatoiminen ja kävi itse kaupassa Frognerveienillä. Hänellä oli myös Anja. Elokuvantekijä Anja Breien oli tullut Thorvaldin elämään äitini Karinin kuoleman jälkeen. Anja oli isäni elämän suuri valopilkku. Thorvaldilla olisi vielä toivottavasti useita hyviä vuosia edessään. Hänen isänsä eli 98-vuotiaaksi.

Sitten mietin pikkusiskoani Niniä, joka oli kärsinyt päihdeongelmista monta vuotta. Hänen avopuolisonsa Karljohn oli kuollut edellisenä vuonna, mikä vaikutti Niniin syvästi. Hänellä oli vaikeaa, ja Thorvald, Camilla ja minä koimme, että oli meidän vastuullamme olla hänen apunaan ja tukenaan. Nini ja minä tapasimme silloin tällöin, mutta useimmiten olimme yhteydessä puhelimitse. Siinä mielessä ei olisi niin suurta merkitystä sillä, asuisinko Brysselissä vai Oslolla. Tulisin kotiin viikonloppuina ja lomilla, ja asuisin Brysselissä vain neljä vuotta, ehkä viisi. Mutta niinä vuosina en olisi välittömässä läheisyydessä, jos Nini tarvitsisi minua.

Suurensin piiriä, jonka kanssa keskustelin asiasta. Mielipiteet ystävien ja tuttavien parissa niin Arbeiderpartietin sisällä kuin sen ulkopuolellakin vaihtelivat haaleasta innostuksesta selkeään vastustukseen.

Luulin, että minulla olisi hyvin aikaa ja voisin odotella lopullisen päätökseni kanssa kevääseen saakka. Helmikuun alussa sain kuitenkin yhtäkkiä tietää, että minun oli tehtävä päätös heti. Yhdysvallat halusi välttää sen, että Naton pääsihteerin nimeäminen yhdistettäisiin lehmänkauppoihin, joita käytäisiin EU:n huippuviroista keväällä EU-vaalien jälkeen. Obama tapaisi Ranskan presidentin François Hollanden ja toivoi voivansa kertoa tälle, että minä olin Yhdysvaltojen ehdokas. Hänen olisi tosin ensin saatava tietää, olinko halukas ottamaan viran vastaan.

Olin minä.

Hitaasti mutta varmasti olin tullut siihen päätökseen, että halusin tulla valituksi Naton uudeksi pääsihteeriksi.